

μηνεΐα εἰς τὴν ἱερὰν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πονηθεῖσα παρὰ τινος εὐσεβοῦς, ὁδηγηθέντος εἰς τὴν ἱερὰν αὐτήν, ἀπορρητοτέρῃ δυνάμει, οὐ ἢ κλησὶς καὶ τάξις φέρει τοὺς ἀκολουθοῦντας κεφαλαιώδεις ἀριθμοὺς 40 βρηγέ. βρηγέ, ἤδη τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα πρὸς ὠφέλειαν τῶν φιλοῦντων τὴν ἀλήθειαν. Ἐν Λειψία 1800 εἰς ῥύλλον.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων γίνεται πρὸς τοῖς ἄλλοις δῆλον, ὅτι 1) ὁ Θεοτόκης δὲν ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1736, ὥς οἱ περισσότεροι τῶν περὶ τὸν βίον αὐτοῦ ἀσχυληθέντων δέχονται, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1731, ὥς τινες δέχονται, καθ' ὅσον ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις λέγει, ὅτι πλησιάζει ἤδη τὸ 70 ἔτος καὶ 2) ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ ἔργου «ἀπόδειξις τοῦ κύρους τῶν τῆς νέας καὶ παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίων κλ.» ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοτόκη, καθ' ὅσον ἐν τῇ τρίτῃ ἐπιστολῇ λέγει πρὸς τὸν Θεόδωρον, ὅτι πέμπει αὐτῷ δύο ἀντίτυπα τοῦ ἔργου τοῦ κατὰ Βολταίρου, ὅπως κρατήσῃ τὸ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ ἄλλο δώσῃ τῷ Θεόδωρῳ. Κατὰ ταῦτα ἡ γνώμη τινῶν, ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ ἔργου τούτου ἐκ τοῦ γαλλικοῦ δὲν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοτόκη εἶνε σιμωφρά.

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1335 χειρογράφου τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου ἐκδίδω κατωτέρω τὰς ἐν αὐτῷ περιεχομένας ἔξ ἀνεκδότους ἐπιστολάς τοῦ Θεοτόκη θεωρῶν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἄξιον ἐκδόσεως καὶ σπουδῆς οὐ μόνον πρὸς κατανόησιν καὶ διαφωτισμὸν τῶν ἀφορῶντων τὸν Θεοτόκην, ἀλλὰ καὶ τῆς καθόλου διδασκαλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἐκκλησίας. Ἐφιστῶ ἰδίᾳ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐνταῦθα ἐκδιδομένης πρώτης καὶ δωδεκάτης ἐπιστολῆς, ἐν αἷς ἀναπτύσσονται ζητήματα σοβαρά, συνδεόμενα μὲν ὅπως δῆποτε πρὸς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τιθέναι ζητήματα τῆς σχολαστικῆς θεολογίας, ἔχοντα ὅμως μεγάλην ἀξίαν καὶ ἀποδεικνύοντα τὴν παιδείαν τῶν θεολογούντων καὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης

Ἐλευθερίῳ Μιχαήλου τῷ Λαρισσαίῳ.

Νικηφόρος εὖ πράττειν.

Ἀπορήματα ἐκ τῆς τοῦ Παρθενίου ἔγραφας συνουσίας ἀναπεφυκέναι σοι τὸν ἀριθμὸν τριῶν. Πρῶτον· πότερον, ἀληθές ἢ πλάσμα τὸ ἐν τῷ θεοδέσμῳ τοῦ Σωτήρος τάφῳ κατὰ τὴν κυριώνυμιον τοῦ Πάσχα ἡμέραν φαινόμενον φῶς; Δεύτερον, ἄσηπον· σῶζεται ἢ σήπεται τὸ ἁγιασθὲν ὕδωρ; Τρίτον, ὑπόκειται τινι φιδόρῳ ὁ τῆς εὐχαριστίας ἄρτος ἢ ἄφθαρτος διαμένει; ὧν καὶ τὴν λύσιν σοι ζητήσαντι, δι' ἣν ἔχω πρὸς σε ἀγάπην, ἀποδοῦναι πειράσομαι.

“Οτε μὲν ἐκ τοῦ τάφου ὁ φωτοδότης ἀνέστη, τότε φῶς ἐν τῷ τάφῳ θεόδοτον ὥρθη, δι’ οὗ ὁ Πέτρος παρακύψας τὰ ὀρθόνια κατείδε καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῇ τοῦ Δεσπότης κεφαλῇ οὐ μετὰ τῶν ὀρθονίων, ἀλλὰ χωρὶς, ἐντετυλιγμένον εἰς ἓνα τόπον· ἄλλως γὰρ ἀμέλει τι, εἰ οὐκ ἦν φῶς, οὐκ ἂν, σκοτίας ἔτι οὕτη, ταῦτα ἐωρτάκει ὁ Πέτρος. Ἐνθὲν τοι καὶ ἡ ἐκκλησία ἴδει «ἀναστὰς ἐκ τοῦ τάφου ὡς ἀληθῶς ταῖς ὁσίοις προσέεσθαι γυναῖξιν κηρύττειν τὴν ἔγερσιν ἀποστόλοις, ὡς γέγραπται, καὶ δρομαῖος ὁ Πέτρος ἐπέστη τῷ μνήματι καὶ τὸ φῶς ἐν τῷ τάφῳ ὁρῶν κατεπλήττετο· ὅθεν καὶ κατείδε τὰ ὀρθόνια μόναν· οὐδεὶς γὰρ βλέπειν δύναται ἐν νυκτὶ τὰ προκείμενα. Ὅτι δὲ ἔκτοτε ἐν τοῖς ἑφεξῆς χρόνοις ἐτησίως τοῦτο ἐγένετο, τῶν μὲν παλαιότερων, ὅσον ἐγὼ σύννομα, οὐδεὶς μεμαρτύρηκεν ἢ ἐμνήσθη τὸ σύνολον, ὃ δὲ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ἐν τῷ κατὰ Λατίνων ἐκδεδομένῳ αὐτοῦ πονήματι περὶ τοῦ θαύματος τούτου διαλαμβάνει ὡς ἐν ταῖς κατ’ αὐτὸν τελουμένῳ ἡμέραις. Εἴτε οὖν αὐτὸς ἀλήθειαν εἴρηκεν, εἴτε ἐψευσθῆ, εἴτε κατὰ τὴν τοῦ δημώδους ὑπόληψιν ἀπερισκέπτως ἐλάλησεν, ἐγὼ κριτὴς οὐ γίνομαι, ἐπεὶ εὐσεβῶς ὁ ἀνὴρ τὸν βίον ἐξετέλεσε. Τί δὲ ἐν ταῖς καθ’ ἡμᾶς γίνεται ἡμέραις, τοῦτο ἔρω σοι, ὅπερ παρὰ τῶν κορυφαίων τοῦ τόπου ἐκείνου ἀκήκοα ἀνδρῶν, καὶ μάλα ἀξιοπίστων καὶ πάσης αἰδοῦς ἀξίων καὶ εὐλαβείας, ὧν τινες μὲν ἐν Κυρίῳ κεκοίμηνται, τινὲς δὲ ἔτι ἐν τῷ βίῳ περιάγουσιν. Οὐκ ἂν ὑδρανοῦ κατέρχεται, οὐδ’ ἀπὸ τοῦ τάφου ἀναβλύζει, ἀλλ’ ὁ ἐπὶ τὴν διακονίαν ταύτην ταχθεὶς ἀρχιερεὺς ἐν τῷ λεγομένῳ εἰσελθὼν Κουβουκλίῳ, τὸν πυρίτιν παῖων πῦρ ἐξάγει ἐπάνω τοῦ ζωοδόχου τάφου, εἰτα ἐφάψας τὰς ἐν τῷ τάφῳ πρότερον τριβείσας λαμπάδας κρατῶν ἐξέρχεται καὶ τὸ φῶς μεταδίδωσιν ὡς ἡγιασμένον τῇ ἐπαφῇ καὶ προσψαύσει τοῦ Παναγίου Τάφου. Καὶ ὁ μὲν ἀγελαῖος λαὸς ἐκ τοῦ τάφου τὸ φῶς ἐκεῖνο ἀναβλύσαν νομίζει, οὐδεὶς δ’ αὐτῷ τοῦναντίον εἰπεῖν θαρσεῖ, δεινόν τι παιεῖν δεδιττόμενος. Ὡς οὐκ ὀρθῶς οὐκ ἔστι πλάσμα, οὐδὲ γὰρ πλάττουσί τι ἢ κατασκευάζουσιν ὅλως, οὐδὲ διὴ τὸ γινόμενον κρύπτουσι κατ’ ἰδίαν ἐρωτηθέντες οἱ ἐκεῖ προεδρεύοντες, τὴν δὲ τοῦ χύδην λαοῦ ὑπόληψιν θεραπεῦσαι μὴ δυνάμενοι οἰκονομικῶς σιωπῶσι· καὶ γὰρ οὐδεμίαν ἐπιφέρει βλάβην ἢ τοιαύτη ὑπόληψις. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ πρώτου σουζητήματος. Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου κατὰ τῆς κοινῆς, δοκεῖ μοι, οὐ μόνον ὑπολήψεως, ἀλλὰ καὶ πείρας λαλεῖν τὸν Παρθένιον πάντες γὰρ μικροῦ δεῖν οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ὑδὼρ ἁγιασμοῦ λαμβάνοντες, ἐν ὑαλίνῳ φυλάττουσιν ἀγγείοις σινάμα ταῖς ἱεραῖς ἀπαρτῶντες εἰκόσι, ταῖς ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν, οὐδενὸς δὲ οὐδέποτε ἤκουσα εἰρηκότος, ὅτι σήπεται καὶ δυσωδεῖ· εἰ γὰρ

ἐδυσώδει καὶ ἐσήπετο, οὐκ ἂν παραλαμβανόμενον ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσιν ἐφυλάττετο. Τὸ ὕδωρ, τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων ἁγιαζόμενον, ἐν πάσαις ταῖς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαις ἄχρι τῆς ὕλου ἔτους περιόδου φυλάττεται, πολλάκις δὲ καὶ μέχρι πολλῶν ἐτῶν συμπληρώσεως. Ἐώρακα αὐτὸς ἐν τῷ ἰαῷ τῆς Παναγίας Τριάδος, τῆς κατὰ τὴν ἐμὴν πατρίδα, ὕδωρ ἡγιασμένον ἐν ὑαλίνῃ φιάλῃ συντηρούμενον, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἀνεκαινίσθη, ὅπερ ἐστὶ πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα. Οὐδὲ σεσηπὸς δ' ἦν τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο, οὐδ' ὀδωδός, ἀλλ' ὥχρὸν μὲν ὥσπερ καθαρὸν ἤλεκτρον, τὴν παλαιότητα ἐμφαῖνον, χόρτους δὲ τινὰς χρυσοειδεῖς καὶ οἶονεῖ θαμνώδεις ἔνδον βεβλαστηκότας ἐμπεριέχον, θαῦμα ἀληθῶς τοῖς ὁρώσι καὶ ἐκπληξίς. Ἐὰν οὖν ὁ Παρθένιος ἐξ ἐνὸς ἢ δύο, ὧν ἑώρακε παραδειγμάτων, τὰ καθόλου συνάγει, οὐκ ὀρθῶς συλλογίζεται, ἀλλὰ παραλογίζεται ἀριδιήλως· ἐκ γὰρ τῶν καθόλου τὰ μερικά, οὐχὶ δὲ ἐκ τῶν μερικῶν τὰ καθόλου οἱ τῆς λογικῆς κανόνες συνάγειν διδάσκουσιν· θέντες γάρ, κατὰ τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν, σηπεδόνος καὶ δυσωδίας πλησθῆναι μόνον, ἅπερ αὐτὸς ἐν δυσὶν ἢ τρισὶ σκεύουσιν ἑώρακεν ἡγιασμένα ὕδατα, πολλὰ περὶ αὐτῶν ἔχομεν εἰπεῖν μή τοι γε δῆθεν ὁ τὰ ὕδατα ἐκεῖνα ἁγιάσαι δόξας ἄπιστος ἦν ἢ αἰρετικός ἢ ἀνίερὸς ἢ ἀφωρισμένος ἢ καθηρημένος; καὶ γὰρ ἐν καὶ μόνον τούτων ἄρκεῖ πρὸς τὸ κωλύσαι τὴν ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοίτησιν. Μή τοι γε σεσηπὸτα καὶ δυσώδη ἦν τὰ ὕδατα ἐκεῖνα καὶ πρὶν ἢ ἁγιασθῆναι; Μή τοι γε μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι παρερρίφη ἀπαρακάλυπτα καὶ παντὶ ἀνέμῳ ἀναπεπταμένα καὶ ἐν τόπῳ καθύγρῳ ἔτεθη καὶ δυσώδει; Καὶ γὰρ καὶ τὸ μάννα ἄσηπον μὲν διέμενε καὶ ἀφθαρτον, οὐ μὲν οὖν, ὡς ἔτυχε, παρέρριπτο, οὐδὲ ἐν τῷ οἴφῃ ποτε ἔκειτο τόπῳ, ἀλλ' ἐν τῇ χρυσῇ στάμνῳ ἐνεκέλειστο καὶ ἐντὸς διετετήρητο τῆς κιβωτοῦ· οὐ μὴ γὰρ ἐκζητήσῃ, φησὶν, οὐδ' οὐ μὴ ἐκπειράσῃ Κύριον τὸν Θεόν. Μὴ δὴ οὖν ἐκπειράζωμεν τὸν Θεὸν πολλαπλασιάζειν τὰ θαύματα, μηδεμιᾶς κατεπειγούσης ἀνάγκης. Ἰκανὸν θαῦμα τὸ ἄσηπον διατηρεῖσθαι τὸ καθαρὸν ἁγίασθὲν ὕδωρ, καθάπερ δὴ συντηρούμενον καὶ περιφρουρούμενον, ἵνατί ἄφθορον ζητοῦμεν τὴν διάρκειαν καὶ τοῦ ρερυπωμένου καὶ τοῦ ἀπαρακαλύπτου καὶ τοῦ, ὡς ἔτυχε, παρερριμμένου; Ἀλλὰ γὰρ ἔστω, ἐπειδὴ ὁ Παρθένιος βούλεται, σήπεται πᾶν ὕδωρ ἁγίασθὲν καὶ ὄζει, τί τὸ ἐντεῖθεν; τί διὰ τούτου δεῖξαι ἢ συστήναι δισχυρίζεται; Τὸ ὕδωρ ἁγιάζεται, ἀλλ' οὐ μεταβάλλεται. Διέλθῃ τὴν τοῦ ἡγιασμένου ὕδατος ἱερολογίαν, οὐχ εὐρήσεις ἐν αὐτῇ τὸν ἱερέα εὐχόμενον ἀφθαρτισθῆναι τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ χρίν Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἐπιφοιτῆσαι πρὸς κάθαρσιν ἁμαρτημάτων καὶ ἁγιασμὸν ἡμέτερον. Οὐδὲν οὖν ἄτοπον συνορῶ, εἰ τὸ ὕδωρ διαφθίρεται· οὐδὲ

γὰρ ἄρθρον πίστεώς ἐστιν, οὐδὲ νόμος ἐκκλησιαστικὸς κελεύων ἡμᾶς πιστεύειν, ὅτι τὸ ἡγιασμένον ὕδωρ ἀρθαρτίζεται. Λέγομεν δὲ καὶ πιστεύομεν, ὅτι οὐδέποτε σήπεται, οὐδὲ δυσωδεῖ, ἐπειδὴ ὀρῶμεν αὐτὸ μηδὲ σηπόμενον μηδὲ ὄζον. Εἰ δὲ τᾶναντία συμβαίνειν ὑπόμειθα, τᾶναντία ἀναμαρτήτως πιστεύσομεν καὶ ἀπροσπταίστως ἔροῦμεν. Βλέπω δὲ ὁ Παρθένιος μὴ τοί γε κατὰ τῆς πρακτικῆς ἀληθείας φέρεται καὶ τὴν κοινὴν ἀπερισκέπτως ἔξαρονόμενος πείραν, θαῦμα καταργῆσαι σπουδάζει, ὅπερ δὴ ἐνεργούμενον μὲν δόξα ἐστὶ τῆς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας καὶ καύχημα, μὴ τελούμενον δὲ οὐδεμίαν μομφὴν προστρίβει αὐτῇ, οὐδὲ μῶμον ἐπιφέρει οὐδένα. Καὶ ταῦτα δὴ περὶ τοῦ τῶν σῶν προβλημάτων δευτέρου. Λέγει δὲ ὁ Παρθένιος περὶ τοῦ τῆς θείας Εὐχαριστίας ἄρτου, ὅτι εἰ μὲν ὕγρός ἐστι σκληρικῶς καὶ τούτου γενομένου οὐκέτι ἐστὶ Χριστοῦ σῶμα· ὁ δὲ καὶ τὴν τρίτην σοι ἐγέννησεν ἀπορίαν καὶ ἐτάραξέ σε, ὥς ἔφη, σφόδρα. Μὴ δὴ ταρασσέσθω σου, ἀγαπητέ, ἡ καρδιά, πίστευε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστευε. Τοῦτο τοῖς θεσπεσίοις αὐτοῦ μαθηταῖς ὁ Σωτὴρ ἔφη, ὅτι καὶ αὐτοὶ εἰς χεῖρας ἀνόμων ὀρῶντες αὐτὸν παραδιδόμενον καὶ ἐπὶ τὸ παθεῖν μολοῦντα, τὴν καρδίαν ἐταράττοντο· καὶ γὰρ τῆς ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων πληροφορίας ἢ ἀπὸ τῆς πίστεως πολλῶ βεβαιότερα ἐστὶ καὶ ἀσφαλέστερα· διὸ καὶ ὁ πανεύφημος Πέτρος, ὁ αὐταῖς ὄψεσιν αὐτοῦ ἰδὼν τὸν Κύριον καὶ πρὸ τοῦ πάθους τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα κατεργαζόμενον θαύματα καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τὴν κτίσιν ἀλλοιώσαντα καὶ μετὰ τὸ πάθος ἰδίαις ἀκοαῖς τὴν ὑπ' οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν φωνὴν ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ ἀκούσας, ἠγεῖτο δ' οὖν ὅμως τὰ προφητικὰ περὶ τοῦ Κυρίου λόγια, ὧν εἶδεν, ὧν τε ἤκουσε, βεβαιότερα· «οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις, φησὶν, ἐξακολουθήσαντες ἐγνώρισάμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γεννηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος· λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν φωνῆς, ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιαύδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ ἠυδόκησα, καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν σὺν αὐτῷ ὅντιες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον». Ἄκουε καὶ ἐπόπτης ἐγένετο καὶ ἀκηρατής, εἶχε μὲν τοι ὁ τρισμακάριστος βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. Ἡμεῖς δὲ οὐχὶ προφητικόν, ἀλλὰ δεσποτικὸν καὶ θεϊκὸν ἔχομεν λόγον· «λάβετε γάρ, φησί, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου». Διὸ καὶ αἱ αἰσθήσεις ἐν τῷ τῆς εὐχαριστίας μυστηρίῳ οὐ σῶμα Χριστοῦ καὶ αἷμα ἡμῶν δείκνυσαν, ἀλλ' ἄρτον καὶ οἶνον, ἡμεῖς ὅμως τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἔχοντες βεβαιότερον, οὐδὲ ὅλως αὐταῖς πειθόμεθα. Ἐπεὶ

οἶνον ἄρτον καὶ οἶνον ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ ὁρῶντες καὶ ψηλαφῶντες καὶ ὁσφραϊνόμενοι καὶ γευόμενοι τὸ σύνολον οὐ ταραττόμεθα, ἀλλ' ἀδυστάκτως πιστεύομεν, ὅτι σῶμα Χριστοῦ ἐστὶν ὁ ἄρτος καὶ αἷμα αὐτοῦ ὁ οἶνος, ἵνατί ἔπειτα ὁρῶντες τὸν φυλαττόμενον ἁγιασθέντα ἄρτον εἰρωτιῶντα ἢ σκληρικῶντα, ὡς λέγει ὁ Παρθένιος, σκανδαλιζόμεθα; Τὸ τῆς Εὐχαριστίας μυστήριον τῶν ἄλλων μυστηρίων ὑψηλότερόν ἐστι καὶ φρικωδέστερον, νοῦ ἄνθρωπινῳ ἀχώρητον καὶ γλώσσει πηλίνῃ πάντῃ ἀνέκφραστον, ἐρεῦνης οὐ φέρει, οὐδὲ σχολαστικὴν ἐπιδέχεται πολυπραγμοσύνην· διὸ δειλιῶ καὶ τρέμω, ἐπειδὴν νοῦν μικρόν τι περιέργον ἐπ' αὐτῷ ἐπιστήσω καὶ γλώσσαν ὁρμῶσαν φιδέγγεσθαι. Ἐρῶ δ' οὖν ὅμως, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι θαρρήσας, ὅσα βραχύ τι καὶ ὀπωσοῦν τὴν προκειμένην καυησινχίσαι δύναται περιεργίαν, καὶ οὐδὲ ποσῶς ἐξικνεῖται τὸ τοῦ μυστηρίου ὑπέρτατον ὕψος.

(ἀκολουθεῖ)

Κ. Ι. Δυοβουνιώτης

Α.Π.Θ.

